

ESKOLA KIROLA ETA FAIR PLAY

Luis V. Solar Cubillas
Bilbao Kirolak-Shee Ives
KAIT

ESKOLA KIROLA ETA FAIR PLAY

Hasteko, esan behar dut komentario labur honen izenburuan “Fair Play” jarri dudala, jardunaldi hauetan parte hartzeko eskatu didatenek erabilitako espresioa da eta, baina nik neuk nahiago dut “joko garbia” terminoa¹.

Hala ere, gai honi buruzko hausnarketa egiteko, izena ez da hain garrantzitsua eta, beraz, izenburuan bezala, hitzaldi osoan termino ingelesa erabiliko dut.

Joko zelaietan Fair Playa eta horri buruzko espresioen eta iritzien gainean gauza asko entzun dugu, baina zoritxarrez, sarritan, horietatik kontzeptu honi egiten zaizkion adierazpen bakarrak. Ondorioz, guztiok onartuko dugun definizio bakarra erabaki beharko dugu hortik aurrera Fair Playri buruzko azterketa analitikoa egin ahal izateko.

Zer da Fair play?

CDDSren definizioak arauak, jolaskideak eta kontrakoak errespetatzea baino gehiago dela dio. Jokabideak gainditzen saiatzen da, jokabideen jatorriari berari ekiteko, hau da, pentsakerari: “Jokatzeke era baino, gehiago pentsatzeko era da” (6. artikulua).

Orduan, Fair Play pentsakeratik sortutako jarrera da.

Ikusten dugun Fair Playa, “jarrera ikusgarria”, jokoan erabiltzen diren osagaiak eta jolaskideak errespetatzea da:

- Arauak errespetatzea,

edo bizikidetzarako arauak errespetatzea. Kasu honetan kirol arauak dira, baina gure eguneroko bizitzan lege, dekretu, agindu edo kode deritzegu eta horiek betetzen diren heinean, askatasunean bizi ahal izango gara bere buruaren jabe den gizartean.

- Jolaskideak,

helburu berberak dituzte eta taldea osatzen dute. Jolaskidearen berezitasun tekniko, fisiko eta psikikoak errespetatzen badira, txikia izanda ere, haren meritu, bertute eta ekarpenak onartzen direla adierazten da.

Talde-lanaren, elkarlanaren eta gizarteratzearen ardatza da jolaskideak errespetatzea.

- Kontrakoak,

edo kirolean kontrakoa den jolaskidea, horrela jolas jarduera gauzatzeko.

Bai kirolean, bai lanean, kontrakoak maila jakin bat gainditzeko beharizana dakar, eta aldi berean, lehiatzeko askatasuna eta monopolioa ukatzeko bidea da. Jokoan kontrakoak izatea, existitzeko arrazoia eta gizartean justizia bermatzeko bidea da.

- Entrenatzaileak,

horien helburua partehartzaileen teknika eta taktika hobetzea da. Partehartzaileek aurrera egin ahala, kirola garatzen doa.

Entrenatzaileak giza baliabideen zuzendari dira eta, bakoitzaren gaitasuna aintzat hartuta, etekina lortzea da beraien helburua, eta berdin dio taldearen zuzendari edo enpresaren zuzendari diren.

¹ itz-oh.: idazleak berak jatorrizko idatzian “juego limpio” terminoa erabili du, bere esanetan hori baita Europako kontseiluko (CDDS) kirol etikako kodean erabilitako gaztelarazko terminoa.

- Arbitroa,

jokoaren epailea denez, parte hartzen dutenen ahalmenak bermatuko ditu.

Arbitroaren erabakiak errespetatzea, ados egon zein ez egon, giza izaera onartzea dakar - batzuetan gauzak zuzen egotea eta beste batzuetan oker-, eta norberaren iritzien gainetik elkarkidetzea jartzea.

Kirolean edo gizartean jarduten duen arbitroaren agintearen oinarrian apaltasuna egongo da.

- Ikusleak,

nahiz eta kirol jardueraren azken helburu ez diren, berak dio eskola kirola zein beste kirol motaren bat izan, besteen kirol saioek ekartzen dituzten beste alderdi batzuen hartzaila direla: adibidez, estetika, taktika eta teknikarenak.

Baina, esan dugun bezala, errespetua pentsatzeko eratik sortutako jarrera edo jokaera da.

Zein da errespetua sortuko duen pentsakeraren oinarria?

Hasteko, Fair Playren definizioak azaltzen digun pentsatzeko erak hezkuntza prozesua dakar:

Hezkuntza kritikoa:

gaur egun, kirolaren aurrean helduak izan behar dugu, jarrera heldu horren bidez aurre egiteko zaletasun amorratua, bortizkeria edo arrunzeria dakarren jarrera sinplistei.

Eskola kirolak jarrera kritikoetan oinarritutako heziketa behar du, ezagutzen eta arazoibide kritikoetan oinarritutakoa, hain zuzen.

Hezkuntza autokritikoa:

Ikaslearen ikuspuntutik, kirol jardueran jarrera bata ala bestea aukeratzeak autokritika dakar. Autokritikaren jatorria hezkuntza prozesuaren eragile den irakasle-entrenatzailearengan bilatu behar dugu, bera baita irakasleengan azterketa autokritikoa bultzatzen duena.

Jolaskidea eta norberaren burua aintzat hartzea jarrera kritikoa da eta ikaslearen heldutasunaren seinale ere bai.

Hezkuntza etikoa:

Ikasteko garaian, kirola pedagogiarako osagaia da eta alde horretatik pedagogoak heziketa emateko, hau da, norbanakoaren eta gizatasunaren garapenerako, erabiliko du.

Arauei jarraituz garaipena lortzen denean, garaipen hori, besteak beste, apaltasunez onartzen jakin behar da, garaipenak badu eta bere ordaina eta azkar itzaltzen baita.

Era berean, norbere burua edo aurkariren bat gainditu nahian dabilenarentzat, porrotak hezkuntzaren osagai izan behar du, hezkuntzaren osagai orekatzaile eta pedagogiko, hain zuzen; izan ere, porrota gabeziak zuzentzeko azterketa kritikorako bidea da.

Garaipena eta porrota apaltasunez eta duintasunez onartzeak oreka lortzen lagunduko duen hezkuntza etikorako ateak irekiko ditu.

Beraz, hezkuntza lana da Fair Play deritzogun errespetuzko jarrera hori eragingo duen "pentsakera" sortzea eta, horrela bada, pertsonai garatzen laguntzera bideratuta egongo da.

Zentzu horretan, hezkuntzaren lana den heinean, lan tekniko eskatzen du, hezkuntzan pedagogia izenez ezaguna dena.

Kirolaren pedagogiak zer eskatzen dio hezitzaileari?

Kirola hezkuntzako elementu ez-ohizkoa da, izan ere, pertsonak mugitzeko duten gaitasunean oinarrituta dago, baina pedagogiaren ikuspuntutik hezkuntzaren beste tresna bat baino ez da. Ondorioz, hezkuntzako beste edozein elementuren eska kizun pedagogiko berberak ditu:

- 1.- Helburuak finkatu.
- 2.- Baliabideen berri eta erabiltzeko erraztasuna eduki.
- 3.- Inguruko gizartearen egoeraren berri izan.

1.- Helburuak

XIX. mendearen amaieran Pierre Fredyk, CoubertĀneko baroiak, Frantziako hezkuntza sisteman kirola sartzea proposatu zuen, horrela pedagogoari gizarteak eskatzen zituen baloreak lantzeko aukera ematen zion eta.

CoubertĀnek orain dela ehun urte eman zigun balore horien berri “Kirolaren pedagogia” izeneko liburuan.

CoubertĀnek aipatutako baloreak “erabakiak hartzea”, “bizitasuna”, “hobetzeko nahia”, “ekitea” eta “ariskuari muzin egitea” izan ziren.

Gaur egun balore horien egokitasuna eztabaidagarria izan daiteke, izan ere, mundu guztian adostuta dagoen balore bakarra giza eskubidea da. Gaurko gizarteak, aldiz, erabakiak hartzeko gaitasuna, hau da, arduratsu izatea oso kontuan hartzen du, lan kuantitatiboa baino are gehiago. Gure gizarteak ekintza baten edo gehiagoren alde onak eta txarrak azkar neurtzeko gaitasuna edukitzea eta gure ardurapean erabaki zentzudunak hartzea eskatzen digu. Lanean ari garenean dugun bizitasuna, hartutako erabakiari eustea eta eraginkortasuna txepelkeriaren, zalantza zko jardueraren eta ziurtasun ezaren aurka dauden baloreak dira gaur egun.

Beharbada, gaur egun hobetzeko nahia orain dela ehun urte baino gehiago baloratzen da, eta gainera, gero eta hedatuago dagoen balorea da. Gaur egun zerbitzuen, produktuen eta jardueren “kalitatea” da nagusi. Hobetzeko nahia, hau da, akatsak zuzentzea norbera gailentzeko, indartsu dirauen balorea da; are gehiago, gaur egungo gizarte zorrotz eta lehiakorrean modan dagoen balorea da.

Helburuak lortzeko “ekiteak” horiengan sinisten dela adierazten du, baita ikasleen edo langileen bizitzan sortzen diren arazoei, porrotei eta eragozpen eta atsekabei aurre egingo dien izaera sendoa ere.

CoaubertĀnen teorien arabera, “ariskuari muzin egitea” era arriskutsuan jardutea baino arriskua baloratzen jakitea da. Helburu pedagogiko gisa hartutako balore horrek gaitzetsi egiten ditu beldurak sortutako inhibizioari aurre ez egitea, jarrerarik ez hartzea eta konpromiso eza.

Nire ustez, gaur egungo gizarteak CoubertĀnen “Kirolaren pedagogia” liburuan azaldutako baloreak estimatu eta eskatzen ditu, eta orain dela mende bat gertatzen zen bezala, gaur egun ere oso zaila da balore horiek hezkuntza intelektualaren pedagogiaren ikuspuntutik lantzea.

Hezitzaile on baten eskuetan, kirolak hainbat aukera ematen ditu: pertsonai, adibidez, arduratsu izateko, erabaki garrantzitsuak hartzeko, norbera gailentzeko, arriskua neurtzeko eta nahi den emaitzak lortu harte ekiteko. Hori guztia ekintza fisikoaren indarra eta norberaren edo besteen aurkako lehiari neurtzen da.

Beharbada, CoubertĀn baroiak proposatutako baloreak onartzeaz gain, gizarteak beste batzuk gehitu dizkio. Gaur egun, “osasuna”, “gizarte-harremana” edo “jarduera hedonikoa” kontzeptuak gizarteak onartu dituen baloreen artean daude, eta, gainera, aurreko kontzeptuek bezala, horiek ere kirolak ematen duen hezkuntza pedagogikorako aukera ematen dute gizakiak onartu eta interpreta ditzan.

Bestalde, kirola pedagogiarako tresna gisa erabili ahal izateko, uste dut ez dela beharrezkoa eskatutako kontzeptuak eta baloreak orokortzea.

Baliteke kirol jarduerak, berez, XXI. mendeko balio orokorreko jarduera izatea. Antoni Petrus Rotger Bartzelonako Unibertsitate Autonomoako irakasleak uste du kirola, kultura eta hezkuntza izango direla datorren mendeko balore orokor gisa onartuko diren bakarrak.

Iritzi horren arabera, kirola balorea da, balore batzuetan oinarrituta hezkuntzako elementu pedagogikoaren ikuspuntutik.

Kirolaren jarrera dena delakoa izanda ere, pedagogoaren erantzukizuna izango da eta hezkuntzaren helburu saihestezina, gainontzeko hezkuntza sistemek ondo bete ez dutena.

Ez ahaztu "kultura, hezkuntza eta kirola" kontzeptuak eskola kirolarekin lotuta daudela. Ondorioz, kirolaren garrantzia hain handia izanda, pedagogien aldetik hezitzailea profesionala izan beharko litzateke.

2.- Baliabideak

Fair Play jarrera bat da, pentsatzeko era batetik datorren jarrera². Aipatu dugun pentsatzeko era hori ezagutzen, hezkuntzen, azken baten, pedagogiarako baliabideen ezagutzen bidez sortzen da.

Baliabide horiek ezagutza tekniko eta giza baliabideak dira.

Baliabide biak behar-beharrezkoak dira, bata bestea gabe ez dute zentzuik.

Ezagutza teknikoari esker, aipatutako helburu asko gauzatuko dela bematuko da: erabakiak hartzean aintzat hartuko dira helburuen emaitzak. Ekimena lantzeko, pedagogia, hezitzailearen laguntza, konfiantza eta ikaslearen sormenean uste osoa edukitzea ere baloratuko dira. Pertseberantzia aurrerapenean oinarritzen da, baita kirolariarentzat adoregabezia gainditzeko atseginak diren teknika pedagogikoetan ere. Hobetzeko nahia dagoenean, lehenengo eta behin norberaren gaitasunak zeintzuk diren jakin behar dugu eta bete ahal ditugun helburuak jarri. Hezkuntza prozesuan murgilduta gaudenean kirol jolasak helduak izateko egunez egun gainditu behar dugun azterketa pasaraziko digu, izan ere, erabakiak hartzera behartzen gaitu arriskuak eta balioak neurtzean.

Beraz, irakasleak duen ezagutza tekniko funtsezkoa izango da eta kirol mota jakin bat ondo aztertzea eta pertsonen oinarritzko ezaugarriak izango dira horren oinarriak.

Hori dela eta, saskibaloian, eskubaloian, igeriketan edo atletismoan jakitea, horiek ikastea eta horiei buruzko azken berriak jakitea bezain garrantzitsua izango da fisiologia, anatomia, pedagogia eta psikologia jakitea.

Oinarri pedagogiko gisa kirola darabilten ikasketa prozesuetan parte hartzen duen pertsona izango da gorputz-pedagogiaren, hau da, mugimenduaren zientziaren, helburu zientifikoa.

Hala ere, eskola kirolean ezagutza ez da garrantzitsua, baina ezinbestekoa da. Nolanahi ere, hezitzaileak ezaugarri bereziak eduki beharko ditu hezkuntza alorrean helburu zientifiko horrek zentzua izan dezan; hau da, mugimenduaren zientzia baloreetan oinarritzen den hezkuntzan erabili ahal izateko.

Eskola kiroleko irakasleak irakasten ez ezik, teknika eta taktikaren aldetik aurrera egiten eta bere kargura dagoen taldearen bakarkako eta talde osoaren emaitzak hobetzen ere jakin behar du. Garaipena eta porrota normaltasun osoz, dotoreziaz eta zintotasunez onartuko ditu; arbitroa errespetatu eta lagundu egin beharko dio; erabakiak hartzen dituenean, zuzena eta koherentea izango da. Azken batean, hezitzaileak ondo jakingo du zein den bere lanaren helburua eta ez ditu bitartekoekin nahasi behar. Irakasle-entrenatzaileak ondoko puntuetan uste osoa eduki behar du:

1. Eskola kirolak ez du izen hori ikastetxeetan egiten delako, baizik eta hezkuntzarako bidea delako. Horrexegatik ikastetxeetan egingo da kirola.

2. Eskola kirolak ez ditu imitatuko lehia kirolen eredu desagokiak; alderantziz, praktikaren eta aisialdiaren bidez jarrera onarekin eta kritikoarekin goi mailako kirolean ikusten diren gehiegikeriak aldatuko dituzten ikasleak hezteko erabili behar da.

² eta jarrera hori agerikoa bada ere, pentsatzeko era ezkutukoa da.

Hori guztia esan ostean eta atal hau amaitzeko, irakaslearen ezaugarri pertsonalak, oso garrantzitsuak izanda ere, eta egia esan horrela da, ez dira nahiko ezagutza tekniko egokirik gabe.

Baldintza horren arabera, kirolak pedagogiako espezializazioa izan beharko luke eta, gainera, ikasleen eta irakasleen hezkuntza zehaztean gaur egungo egiturak irakasleen hezkuntzaren aldetik, arazo larria daukala ikus daiteke. Ikasten dagoen teknikariak adin-txikikoak entrenatuko ditu eta goi mailako teknikariak adin-nagusikoak entrenatu eta heziko ditu. Teknikoen eta ikasleen arteko banaketa hori legearen arabera egin bazen ere, zaharkitutako logika batean oinarritu zen; horren arabera eskola kirola herrialdearen garaipenaren euskarria zela uste zen, baina CoubertĀnen pedagogiaren oinarrietatik oso urruti dago, haren ustez, Joko Olinpikoak eskola kirola ezagutarazteko eta zabaltzeko publizitatea emateko izan behar baitzuen eta inoiz ez alderantziz.

3.- Inguruko gizartea:

Gizarte eta ekonomia eredu liberala nagusitu den garaian bizitzea tokatu zaigu. Egia esan liberalismo horrek Europako mendebaldean ıabardura ugari ditu. "Welfare State" edo ongizate-estatua izenekoak erdi mailakoen ohituretan sustraitu eta modernotasunaren eta progresuaren seinale bilakatu da, eta txirotasuna edo liberalismo maltzurra ahaztu dituzten alorren eredu ere bai.

Hala ere, komunismoa gainbehera ikustean, gure gizartea bere eredu hori inoiz apurtuko den beldur da.

Horiek horrela, mendebaldetik datorkigun liberalismo azkarrari goitik behera begiratzen diogu gure "zorioneko egoera"tik, eta jarrera sozialistenekeok ere guk geureganatu edo europar bihurtu ditugun sloganak onartzen dituzte: merkatuaren ekonomiak eta ondasun ekoizpeneko lehiak markatzen dute gure ekonomiaren egoera eta, ondorioz, hezkuntzaren, kirolaren eta aisialdiaren egoera.

Liberalismoan ohikoa den lehia alda ezineko errealitatea balitz bezala bizi dogu, Ekialdearen porrota edo herrialde txiroen etsipena balitz bezala.

Baina Iraultza Industrialarekin batera sortutako neoesklabismotik gizartearen lorpenei esker irten gara, eta lehen logika zehaztu beharra dugu indartsuenak ahulenarengan duen aginpidean oinarritutako diktadura murrizteko.

Lehenengo eginbeharra zera izango da: lehia Legearen arabera, iragazkietatik pasaraztea. Jokabide lehiakor erako kodea zehaztuz joan gara eta horrek ez du onartzen esplotaziorik; lan-harremanak arautzen ditu. Konpetentzia libre eta basatiari mugak jarri dizkio eta aukera berdintasunera hurbildu gaitu.

Egoera hori izanda momentu honetan, beharbada, ezin da baztertu lehia-logika, baina indar guztiekin borrokatu behar du aurreratuago dagoen logika baten eraginpean jartzeko, legearen logikaren eraginpean, hain zuzen.

Baina hezkuntzaren ikuspuntutik logika hori ez da nahikoa. Lehiatzeko hezten dugunean, hau da, lanean kontrako giroari aurre egingo dioten eta beren buruaren jabe izango diren adituak heztean, legearen logika gainditu eta logika etikora heltzea da helburua.

Ez da nahikoa araua errespetatzea, izan ere, araudiari jarraituz lortutako garaipena izanda ere, irabazleak zalantzak eduki ahal ditu eta, agian, ez du garaipen osotzat hartuko. Beharrezkoa da giza harremanen ikuspuntu etikoarekin bat etortzea.

Pertsonen arteko berdintasun demokratikoan oinarritutako hezkuntza moralari buruz ari gara. Gure behin-behinekotasuna aintzat hartuta, absolutua erlatibo bihurtuz, eta garaipena eta porrota bizitzako edozein gertaeren pare jarri.

Horrela, bada, kirola eta, bereziki, eskola kirola, aldeni egin behar da neoliberalismo basatitik, izan ere, horren menpe jarri nahi du "ikuskizun kirola" imitatzen duen eredu horrek. Baina, kontuz! Horrek ez du esan nahi lehiaketaren logikatik ihes egin behar dela. Ikasleari ez

diogu irakatsiko lehiaketa txarra dela, kontuan hartuta ikasketetan lehia bortitzera bultzatzen dugula.

- Hautaketa txarra da, baina **hauta proba** beharrezkoa da.
- Guztiek parte hartu behar dute, baina hautazko ikasgaietan **zenbaki klaususak** beharrezkoak dira.
- Guztiek balio dute, baina **suspentsoa** beharrezkoa da.
- Hobe da jolastea, lehiatzea baino. Hala ere, **oposizioak** egin behar dira.

Egoera horrek entrenatzailearen sinesgarritasuna kolokan jartzen du, gure gizartearen eta ekonomiaren sisteman bizirik irauteko logikaren ikuspuntutik, ikasleak sinistu ezin dituen eta, seguraski, sinistu behar ez dituen ideiak bidaltzen dizkio eta.

Hezkuntza saiatu behar da "lehia" horren gainetik, eta babesle gisa, kirol guztien eta, batik bat, eskola kirolaren araudiaren logika "legala" ezartzen. Eta, are gehiago, "lehia" logikaren eta logika legalaren gainetik beste logika garrantzitsuago bat izan behar da, logika "moral" horren eraginpean egongo baitira beste bi logika horiek. Azken batean, logika morala da hezkuntza sistemaren helburu nagusia.

Beharbada, "lehia", "kultura" eta "hezkuntza" izango dira datorren mendeko balorerik nagusienak, behintzat, horixe diote zenbait irakasle ospetsuk; esaterako, Antoni Petrusen esanetan hiru balore nagusi horiek eskola kirolean baino ez dira batzen.

Aipatutakoa aintzat hartuta, esango dut eskola kirola pedagogia lantzeko aukera hobe zina dela eta Fair Play pentsatzeko era batetik sortutako jarrera dela, hain zuzen ere. Pentsakera horretan oinarrituta lehiak legearen irizpideak ez ezik, etikarenak eta moralitasunarenak ere bete beharko ditu.